

Foto: Svenska litteratursällskapet i Finland/Kira Schroeder

Max Engman in memoriam

Professor Max Robert Engman (1945–2020) är borta, bruten av en långvarig sjukdom. År 1985 utsågs han till professor i allmän historia vid Åbo Akademi, en tjänst som han skötte ända till sin pensionering ett kvartssekel senare. Han var också medlem av Svenska litteratursällskapetets (SLS) styrelse från år 1980 och senast som sällskapetets ordförande åren 2010–2014. En minst lika stor insats gjorde han som medlem och ordförande i litteratursällskapetets historiska nämnd, där han inträdde vid dess inrättande år 1976 och utförde ett långt dagsverke, bland annat som nämndens första forskare år 1979. Han var även långvarig medlem av sällskapetets personhistoriska kommission.

Max Engman namngav själv de tre ”universitet” som han hade i sin ungdom: Kejserliga Alexanders universitetet i Helsingfors, Finlands riksarkiv och *Historisk Tidskrift för Finland*. Engman var framför allt forskare, och alla hans förenämnda universitet ansluter sig till hans forskning. Vid Helsingfors universitet studerade och disputerade han på avhandlingen *S:t Petersburg och Finland. Migration och influens*

1703–1917 (1983). På Riksarkivet arbetade han som tjänsteman 1968–1973 och utförde senare där en stor del av sin forskning. På HTF var han först 1972–1981 redaktionssekreterare, handplockad för uppgiften av sin professor Jarl Gallén som verkade som tidskriftens ansvariga redaktör. År 1982 övertog Engman uppdraget som ansvarig redaktör och ledde därefter HTF i nitton årgångar till och med år 2000.

Max Engmans betydelse för HTF är enorm. Han moderniserade tidskriften och gjorde den mångsidigare till sin inriktning. Där HTF tidigare haft sin tyngdpunkt på medeltiden och den äldre nya tiden (1500–1700-talet), omhuldade Engman både 1800- och 1900-talsforskningen. I stor utsträckning kom Max Engman att personifiera HTF under sin tid som dess redaktör. Han öppnade tidskriften för en yngre generation finskspråkiga historiker och samhällsvetare (Risto Alapuro, Jorma Ahvenainen, Kalervo Hovi, Osmo Jussila, Ilkka Mäntylä, Heikki Ylikangas med flera), vilka vid sidan av vårt lands svenskspråkiga historiker gjorde tidskriften till sitt forum. Under Engmans tid började HTF med så kallade temanummer, där olika forskare belyste ett specifikt tema ur olika synvinklar. Sådana var till exempel *Historia och arkeologi* (1977), *Finland och Ryssland under 1800-talet* (1978), *Lokalhistorisk forskning* (1981), *Gamla Finland* (1982), *Kvinnohistoria* (1984), *Förvaltning, historia och förvaltningshistoria* (1986), *Barn* (1990), *Medeltidens renässans* (1994) och *Gustaf Mauritz Armfelt* (1997). Speciellt medeltids- och Armfeltnumret blev succéer, med utökade upplagor vilka snabbt såldes slut.

Max Engman var en flitig och effektiv forskare och en uppskattad lärare, men framför allt var han extremt begåvad. Hans stora forskningsintressen var S:t Petersburg och i större perspektiv de europeiska imperierna och deras upplösning som ofta förde honom till Wien för arkivstudier. Han publicerade också många arbeten om den svenska befolkningen och dess kultur i vårt land. Engman erhöll flera stora pris och utmärkelser för sin forskning i både Finland och Sverige: Hallbergsska priset 1984, Svenska Akademiens Finlandspris 1994, Statens informationspris 1988 och 2008 samt Hertig Karls pris 2009. År 2016 tilldelades han Stora Fackbokspriset (Sverige) för sin sista monografi *Språkfrågan. Finlandssvenskhetens uppkomst 1812–1922* (2016) i vilken han betraktade det svenska i Finland ur ett brett samhälleligt perspektiv och beskrev ”triangelndramat” mellan svenskan, finskan och ryskan i storfurstendömet Finland. År 2017 erhöll han Svenska litteratursäll-

skapets största pris, Karl Emil Tollanders pris, för sin betydande forskargärning. I prismotiveringen konstaterades bland annat att ”Engmans enastående styrka som forskare ligger i hans förmåga att gestalta det förflutna över nationella, språkliga och ideologiska gränslinjer”.

Max Engmans utgångspunkt som forskare var det komparativa perspektivet. Hans hypoteser var valida, hans analys skarp och synteserna träffande och hållbara. Han ondgjorde sig ibland över bristen på idéer bland historikerna och beklagade sig över den tilltagande fragmenteringen av historiefacket.

Men Max Engman hade många andra strängar på sin båge. Han var bland annat mycket idrottsintresserad och sysslade under sin skoltid i Svenska Normallyceet med tävlingssimning som medlem av Helsingfors simsällskap, där han även en tid var tränare. Intresset för idrotten höll i sig genom åren och han sysslade senare mycket med motionsidrott. Så sent som år 1999 genomförde han Helsinki City Marathon i huvudstaden.

Även om Max Engman inte längre finns bland oss lever hans forskar- och redaktörsgärning vidare i tidskriften: under sin långa tid som ansvarig redaktör för HTF hann Engman dela med sig av sin kunskap om historikerns hantverk och redaktörens arbete till senare redaktörer och redaktionssekreterare. Det är ett arv som vi förvaltar med omsorg.

Lars-Folke Landgrén, huvudredaktör för HTF 2000–2017

Jennica Thylin-Klaus, huvudredaktör för HTF 2017–